

МЕТОДИ І ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Кикла Тетяна Петрівна

здобувач вищої освіти

Власенко Руслана Петрівна

кандидат біологічних наук, доцент

Костюк Віталій Степанович

кандидат біологічних наук, доцент

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

У контексті модернізації вищої освіти та впровадження компетентнісного підходу особливої актуальності набуває проблема формування науково-дослідницької компетентності майбутніх учителів географії. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [2], освітній процес має ґрунтуватися на поєднанні навчальної та наукової діяльності. Це зумовлює необхідність удосконалення методів і форм організації науково-дослідницької роботи студентів-географів.

Проблема організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів знайшли відображення у працях таких науковців, як О. Артеменко, О. Галіцян, Т.

Дерев'янка, А. Заїка, В. Загвязинський, В. Кремень, О. Микитюк, О. Ярошенко, С. Сапожников, Л. Антонюк, О. Кривильова, Р. Вернидуб, Т. Неудачина, О. Коробкіна, О. Шквир, О. Біда та інших. Дослідники підкреслюють важливість інтеграції науково-дослідницької діяльності у систему підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти [1].

Зокрема, О. Коберник і О.С. Мельник розглядають дослідницьку діяльність як важливу складову професійної підготовки майбутнього вчителя, підкреслюючи значення системного поєднання теоретичної та практичної підготовки [3; 5]. М. Кудла акцентує увагу на ролі дослідницької діяльності у професійному становленні студентів педагогічних університетів та формуванні їхньої рефлексивної позиції [4]. В. Ягоднікова визначає дослідницькі вміння як складник професійної компетентності майбутнього педагога [7]. У зарубіжних дослідженнях М. Prince та R. Felder обґрунтовують ефективність індуктивних, проблемно-орієнтованих і проектних методів навчання у формуванні дослідницьких умінь студентів [8], а National Research Council підкреслює значення дослідницького підходу (inquiry-based learning) у підготовці фахівців природничого профілю [9].

Незважаючи на наявність значної кількості праць, потребує узагальнення питання комплексного застосування методів і форм організації науково-дослідницької діяльності саме здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Географія).

Організація науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів географії повинна мати системний характер і передбачати поєднання різних методів навчання. Насамперед доцільно звернути увагу на проблемне навчання, яке створює ситуації інтелектуального утруднення та спонукає студентів до самостійного пошуку рішень. Як зазначають М. Prince та R. Felder, індуктивні та проблемно-орієнтовані підходи активізують пізнавальну діяльність і сприяють глибшому засвоєнню знань [8]. У підготовці студентів-географів це проявляється в аналізі реальних природних і соціально-географічних проблем.

Логічним продовженням проблемного навчання є проектний метод, який забезпечує цілісність дослідницького процесу – від постановки проблеми до формулювання висновків. За визначенням О. М. Коберника, виконання дослідницьких проектів формує в майбутніх учителів вміння планувати наукову роботу, здійснювати аналіз даних та презентувати результати [3]. Таким чином, проектна діяльність сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних умінь.

Водночас ефективність дослідницької підготовки зростає за умов поєднання індивідуальних і групових форм роботи. Групові дослідницькі проекти розвивають комунікативні навички, відповідальність та здатність до наукової дискусії. На важливості такої взаємодії наголошує М. Кудла, підкреслюючи її роль у професійному становленні здобувачів [4].

Крім того, значний потенціал мають інтерактивні методи навчання (кейс-метод, моделювання), які дозволяють аналізувати змодельовані або реальні ситуації природокористування та територіального планування. С.В. Сапожников

підкреслює, що саме такі методи сприяють формуванню дослідницьких умінь і розвитку критичного мислення [6].

Особливе місце в системі організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів географії займають польові та лабораторні дослідження. Вони забезпечують безпосередній збір емпіричних даних, формують навички спостереження, аналізу й інтерпретації результатів, що відповідає концепції дослідницького навчання, окресленій у працях National Research Council [9].

Отже, інтеграція проблемного навчання, проектних технологій, інтерактивних методів і практико-орієнтованих форм роботи створює цілісну систему організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів географії. Саме комплексний підхід забезпечує формування їхньої дослідницької компетентності та готовності до професійної діяльності.

Таким чином, із всього вище зазначеного доцільно зробити наступні висновки:

1. Науково-дослідницька діяльність є ключовим чинником формування професійної компетентності майбутніх учителів географії.

2. Ефективність її організації забезпечується системним поєднанням проблемного, проектного та інтерактивного навчання, а також польових і лабораторних досліджень.

3. Комплексний підхід до організації дослідницької діяльності сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних умінь та професійної самостійності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Головка Н., Балашова С. Формування готовності майбутнього вчителя до дослідницької діяльності як педагогічна проблема. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка». 2019. Вип. 2(10). С. 11-15.
2. Закон України «Про вищу освіту»: Закон від 01.07.2014 № 1556 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Коберник О.М., Білецька І.О. Формування у студентів педагогічних закладів освіти ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності. Вісник науки та освіти. 2023. №2. С. 421-436.
4. Кудла М. Дослідницька діяльність студентів педагогічного університету як засіб їхнього професійного становлення. Науковий вісник НАДПСУ. 2023. № 1 (32). С. 105–117.
5. Мельник О.С. Теоретичні основи дослідження проблем формування готовності майбутнього вчителя до проектно-дослідницької діяльності. Інноваційна педагогіка. 2025. Вип. 80. Т.2. С. 9-16.
6. Сапожников С.В. Деякі аспекти формування дослідницької компетентності студентів закладів вищої освіти України у процесі фахової підготовки. Фізико-математична освіта. 2019. Випуск 3 (21). С. 127-132.

7. Ягоднікова В. Організація науково-дослідницької діяльності як чинник формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2024. Вип. 1 (29). С. 126-131
8. Prince M., Felder R. Inductive Teaching and Learning Methods: Definitions, Comparisons, and Research Bases. *Journal of Engineering Education*. 2016. Vol. 95(2). P. 123-138.
9. Inquiry and the National Science Education Standards: A Guide for Teaching and Learning. Washington, DC: National Academy Press, 2000. 222 p.